

UTVIKLINGSTREKK I DEN LOKALE KIRKEØKONOMIEN 1999-2004

I budsjett- og regnskapsforskriften som var gjeldende for de kirkelige fellesrådene og menighetsrådene fram til og med 2003, var det ikke stilt krav om at det skulle føres et eget investeringsregnskap. Visse inntekter og utgifter ved bl.a. bygg og anlegg ble i stedet ført på egne arter i regnskapet. For regnskapsåret 2004 ble det fastsatt en ny økonomiforskrift for de kirkelige fellesrådene. Som for kommunene ble det i forskriften stilt krav om at også fellesrådene skulle føre separate drifts- og investeringsregnskaper. Samtidig ble det utarbeidet en ny obligatorisk kontoplan for føring av fellesrådenes utgifter og inntekter.

Fra 1. januar 2004 ble det innført en generell kompensasjonsordning av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner, kirkelige fellesråd, menighetsråd m.m. Ved innføringen av ordningen var det en forutsetning at de økonomiske rammene for virksomhetene som ble omfattet, ikke skulle påvirkes. De statlige overføringene til kommunene for 2004 ble således redusert som følge av at kommunene og fellesrådene var omfattet av ordningen.

I det følgende er regnskapstallene for fellesrådene for 2004 presentert og sammenlignet med 2003-tallene. De ovenfor omtalte endringer som ble gjort gjeldende fra 2004, innebærer at det hefter en grad av usikkerhet ved sammenligningen.

1. De kirkelige fellesrådenes driftsregnskap

1.1 Fellesrådenes driftsinntekter

Driftsinntektene til de kirkelige fellesrådene for 1999, 2003 og 2004, fordelt på ulike inntektskilder, er vist i tabell 1.1.

Tabell 1.1 Driftsinntektene til de kirkelige fellesrådene 1999-2004 fordelt på inntektskilder

Inntektskilder	1999	2003	2004	Endring 99/04 i pst	Endring 03/04 i pst
Kommunale overføringer	1 496 966	1 828 583	1 798 587	20,1	-1,6
Statlige overføringer	144 886	216 230	204 021	40,8	-5,6
Overf. fra menighetsråd	24 844	27 573	70 012	181,8	153,9
Salgs- og leieinntekter	106 508	153 892	163 241	53,3	6,1
Ref. lønn fra trygdeforv.	46 430	70 818	64 840	39,7	-8,4
Gaver, ofringer o.a	49 537	36 093	44 171	-10,8	22,4
Andre inntekter	51 901	114 943	71 918	38,6	-37,4
Refusjon for mva - drift	0	0	93 632		
Sum	1 921 072	2 448 132	2 510 422	30,7	2,5

Som det framgår, økte de totale driftsinntektene for fellesrådene med 2,5 pst. fra 2003 til 2004.

I tabell 1.2 er driftsinntektene fordelt på kommunegrupper inndelt etter antall innbyggere.

Tabell 1.2 Driftsinntekter for de kirkelige fellesrådene 1999-2004 fordelt etter innbyggertall

Innbyggerintervall	1999	2003	2004	Endring 99/04 i pst	Endring 03/04 i pst
Under 2 500	184 591	210 086	218 108	18,2	3,8
2 500–4 999	262 940	333 513	344 128	30,9	3,2
5 000–9 999	309 523	390 366	397 223	28,3	1,8
10 000–19 999	314 960	422 190	430 945	36,8	2,1
20 000–49 999	347 640	450 888	449 506	29,3	-0,3
Over 50 000	501 418	641 089	670 512	33,7	4,6
Sum	1 921 072	2 448 132	2 510 422	30,7	2,5

Størst økning i driftsinntektene i perioden har det vært for de fellesrådene som hører til i kommuner med mellom 10 000 og 20 000 innbyggere. Økningen for disse var på 36,8 pst. fra 1999 til 2004. Fellesrådene med den laveste inntektsveksten for perioden er de som hører til i kommuner med færre enn 2 500 innbyggere, selv om disse hadde den nest største veksten fra 2003 til 2004. For fellesrådene i kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere var driftsinntektene omtrent uendret fra 2003 til 2004.

Den viktigste inntektskilden for fellesrådene er de *kommunale overføringene*. De kommunale overføringene utgjorde i alt 75,3 pst. at fellesrådenes totale driftsinntekter i 2003 og 71,6 pst. i 2004. De kommunale overføringene til fellesrådene består av flere deler. Hoveddelen utgjøres av finansielle overføringer, som i 2004 var på 1 679,8 mill. kroner, og overføringer i form av tjenesteytelser, som var verdsatt til 85,2 mill kroner i 2004. I tillegg har noen kommuner drifts- og/eller forvaltningsansvar for kirkegårdene. Enkelte steder er dette ført som tjenesteyting i fellesrådets regnskap, mens andre steder er utgifter ved kirkegårdsdriften kun ført i kommuneregnskapet. I tabell 1.1 og tabell 1.2 er det hentet regnskapstall fra kommuneregnskapene der utgiftene på dette området ikke er ført i vedkommende fellesråds regnskap. Disse nettoutgiftene i kommuneregnskapene utgjorde 33,5 mill. kroner i 2004.

Det framgår av tabell 1.1 at overføringene fra kommunene ble redusert med 1,6 pst fra 2003 til 2004. Denne nedgangen må imidlertid ses i sammenheng med at fellesrådene i 2004 fikk refundert utgiftene til merverdiavgift. Sammenlignet med de kommunale overføringene i 2003, økte de kommunale overføringene i 2004 med 3,4 pst. når refusjonsbeløpet for merverdiavgift på driftsutgifter inkluderes. Lønns- og prisveksten for kommunesektoren i samme tidsrom er av det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi beregnet til 3,2 pst.

I tabell 1.3 vises utviklingen i de kommunale utgiftene til kirken fordelt på kommunegrupper inndelt etter antall innbyggere.

Tabell 1.3 Kommunale overføringer 199–2004 til dekning av fellesrådenes driftsutgifter, fordelt på fellesråd/kommuner etter innbyggerintervall

Innbyggerintervall	1999	2003	2004	Endring 99/04 i pst	Endring 03/04 i pst
Under 2 500	135 864	156 493	149 545	10,1	-4,4
2 500–4 999	202 124	246 856	252 869	25,1	2,4
5 000–9 999	240 172	287 629	285 327	18,8	-0,8
10 000–19 999	246 376	315 310	305 040	23,8	-3,3
20 000–49 999	274 984	345 271	319 427	16,2	-7,5
Over 50 000	397 446	477 024	486 379	22,4	2,0
Sum	1 496 966	1 828 583	1 798 587	20,1	-1,6

Det framgår av tabellen at de kommunale overføringene har variert betydelig mellom de ulike intervallene fra 2003 til 2004, fra en reduksjon på over 7 pst. til en økning på noe over 2 pst. Reduksjonen er størst for fellesrådene i kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere. Dersom refusjonsbeløpet for merverdiavgift på driftsutgifter i denne gruppen legges til de kommunale overføringene for 2004, vil summen av disse til sammenlikning ligge ca. 1,3 pst. lavere enn de kommunale overføringene i 2003.

De *statlige overføringene* utgjorde 8,1 pst. av fellesrådenes inntekter i 2004. Som det framgår av tabell 1.1 ble de statlige overføringene redusert med 5,6 pst. eller vel 12 mill. kroner fra 2003 til 2004. Dette har bl.a bakgrunn i at bevilgningen til kirkelig virksomhet i kommunene, jf. statsbudsjettet kap. 340, post 72, ble redusert fra 125 mill. kroner i 2003 til 95 mill. kroner i 2004. Videre økte de statlige overføringene til fellesrådene med ca. 15 mill. kroner ved iverksettelsen av trosopplæringsreformen fra 2004, samtidig som det særskilte statstilskuddet til diakoni, undervisning og kirkemusikk hadde en realøkning på ca. 3 mill. kroner fra 2003 til 2004.

De *øvrige driftsinntektene* oppgitt i tabell 1.1 har økt fra 407 mill. kroner i 2003 til 414 mill. kroner i 2004, dvs. med ca. 1,5 pst. Det er imidlertid store variasjoner innenfor de forskjellige kategoriene, noe som kan være uttrykk for en endret sammensetning, men også et utslag av at kontoplanen ble endret fra 2003 til 2004.

1.2 Fellesrådenes driftsutgifter

Driftsutgiftene til de kirkelige fellesrådene fordelt på ulike arter er vist i tabell 1.4.

Tabell 1.4 Driftsutgiftene til de kirkelige fellesrådene 1999–2004 fordelt på arter

Utgiftsarter	1999	2003	2004	Endring 99/04 i pst	Endring 03/04 i pst
Lønnsutgifter	1 086 298	1 454 158	1 511 685	39,2	4,0
Utstyrsanskaffelser	65 942	74 134	60 861	-7,7	-17,9
Vedlikeholdsutgifter	96 850	121 806	101 419	4,7	-16,7
Øvrige driftsutgifter	394 222	534 779	460 416	16,8	-13,9
Overføringsutgifter	146 401	194 081	195 937	33,8	1,0
Utgifter til mva – drift	0	0	88 103		
SUM	1 789 713	2 378 958	2 418 421	35,1	1,7

Av tabell 1.4 framgår det at fellesrådenes driftsutgifter økte med ca. 40 mill. kroner fra 2003 til 2004, dvs. med 1,7 pst. Som det også framgår, har utgiftene gått nominelt ned fra 2003 til 2004 for tre av de kategoriene som inngår i tabellen. En årsak til dette er merverdiavgiftsordningen som fellesrådene ble innlemmet i fra og med 2004. Utgifter ved kjøp av varer og tjenester som er merverdiavgiftsbelagt, skal etter ordningen regnskapsføres eksklusiv merverdiavgift under den enkelte utgiftsart, mens merverdiavgiftsbeløpene føres på egen utgiftsart. Refusjon av merverdiavgift utgjorde i alt 88 mill. kroner i driftsregnskapet for fellesrådene i 2004.

I tabell 1.5 er vist en samlet oversikt over driftsutgiftene for fellesrådene, fordelt på innbyggerintervall. I tillegg inngår utgiftene som er ført i kommuneregnskapene vedrørende kirkegårdsdriften. På samme måte som i tabell 1.2 inngår disse med nettotall, dvs. kommunenes utgifter fratrukket inntekter ved kirkegårdsdriften.

Tabell 1.5 Driftsutgifter for de kirkelige fellesrådene 1999–2004, fordelt på fellesrådene etter innbyggertall

Innbyggerintervall	1999	2003	2004	Endring 99/04 i pst	Endring 03/04 i pst
Under 2500	177 444	206 556	208 569	17,5	1,0
2 500–4 999	251 345	323 865	328 257	30,6	1,4
5 000–9 999	298 131	371 870	382 000	28,1	2,7
10 000–19 999	302 187	415 727	424 314	40,4	2,1
20 000–49 999	338 068	439 206	442 701	31,0	0,8
Over 50 000	479 352	653 853	666 052	38,9	1,9
Sum	1 846 527	2 411 077	2 451 893	32,8	1,7

Som det framgår, var det størst økning i driftsutgiftene fra 2003 til 2004 for de fellesrådene som hører til i kommuner med mellom 5 000 og 10 000 innbyggere. Disse fellesrådene, sammen med fellesrådene som hører til i kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere, hadde større prosentvis økning i driftsutgiftene enn i driftsinntektene, jf. tabell 1.2. For fellesrådene i de øvrige innbyggerintervallene var den relative veksten i driftsinntektene like stor eller større enn veksten i driftsutgiftene.

1.3 Driftsregnskapet – resultat for de kirkelige fellesrådene i 2004

Tabell 1.2 og tabell 1.5 viser fellesrådenes driftsinntekter og driftsutgifter i 2004. Som det framgår, økte driftsinntektene noe mer enn driftsutgiftene. Driftsresultatet bedret seg derfor fra 37 mill. kroner i 2003 til 58,5 mill. kroner i 2004. Som det også framgår av tabell 1.2 og tabell 1.5, var driftsinntektene høyere enn driftsutgiftene for alle innbyggerintervallene.

2. Investeringsregnskapet

Som nevnt ble det fra 2004 stilt krav om at fellesrådene skulle føre eget investeringsregnskap. Tidligere var visse arter i regnskapet forbeholdt utgifter og inntekter relatert til bygg og anlegg. Omleggingen medførte at flere arter i 2004 enn i 2003 og tidligere år

ble tilgjengelige for føring av utgifter og inntekter ved tiltak/prosjekter av investeringsmessig karakter.

2.1 Investeringsinntekter og investeringsutgifter

De samlede *investeringsinntektene* for fellesrådene var på 353 mill. kroner i 2004. Av dette var overføringene fra kommunene på 240 mill. kroner, som fordelte seg med 204 mill. kroner på finansielle overføringer og 36 mill. kroner som tjenesteyting. Øvrige inntekter for finansiering av fellesrådenes investeringsutgifter i 2004 var refusjon av merverdiavgifter for utgifter påløpt i investeringsregnskapet¹⁾ (51 mill. kroner), overføringer fra menighetsråd, gaver fra private som var øremerket investeringsprosjekter, foruten diverse andre inntekter.

I 2003 var fellesrådenes inntekter ved investeringer i fast eiendom på 259 mill. kroner. Av dette var 225 mill. kroner kommunale overføringer.

De samlede *investeringsutgiftene* for fellesrådene var på 389 mill. kroner i 2004. I 2003 var disse oppgitt til 206 mill. kroner. Investeringsutgiftene til de kirkelige fellesrådene i 2004 fordelt på ulike arter er vist i tabell 2.1.

Tabell 2.1 Investeringsutgifter for de kirkelige fellesrådene 2004 i fordelt på arter

Utgiftsarter	2003	2004
Lønnsutgifter		1 630
Utstyrsanskaffelser		30 805
Vedlikehold, byggetjenester, nybygg		216 705
Øvrige investeringsutgifter		79 572
Utgifter til mva – investering		61 050
Sum	206 000	389 762

I 2004 var 269 mill. kroner av investeringsutgiftene utgiftsført på kirkene, 96 mill. kroner gjaldt kirkegårdene og 24 mill. kroner gjaldt kontorlokaler/menighetshus.

3. Resultater for de kirkelige fellesrådene i 2004

Av pkt. 1.3 framgår at driftsinntektene for fellesrådene var 58,5 mill. kroner høyere enn driftsutgiftene i 2004. Av pkt 2.1 framgår at investeringsutgiftene var 36 mill. kroner høyere enn investeringsinntektene i 2004. De samlede inntektene for fellesrådene var etter dette 22,5 mill. kroner høyere enn de samlede utgiftene.

---

¹⁾ Refusjonsbeløpet for merverdiavgift på utgifter påløpt i investeringsregnskapet føres i fellesrådenes driftsregnskap. Siden disse inntektene er generert gjennom utgiftene i investeringsregnskapet er de i gjennomgangen her betraktet som investeringsinntekter. Dersom de hadde vært betraktet som driftsinntekt ville de inngått i tabell 1.1 og 1.2 og bedret fellesrådenes driftsresultat. Fellesrådenes resultat fra investeringsregnskapet, jf. avsnitt 2.1 og 3, ville imidlertid da vært tilsvarende svekket.

4. Drifts- og investeringsutgifter fordelt etter formål – kirkebyggene

I St.meld. nr. 41 (2004–2005) *Om økonomien i Den norske kirke* ble det foretatt en fordeling av fellesrådenes driftsutgifter etter formål (tabell 2.7 i meldingen). I tabell 4.1 nedenfor er tilsvarende oversikt presentert, der også regnskapstallene for 2004 er inkludert.

Tabell 4.1 Driftsutgifter til kirkelige formål 1999–2004 fordelt etter utgiftsformål

Formål	1999	2003	2004	Endring 99/04 i pst	Endring 03/04 i pst
Kirkelig administrasjon	516 066	667 653	702 725	36,2	5,3
Kirker	824 536	1 053 985	1 030 190	24,9	-2,3
Kirkegårder ²⁾	423 295	520 175	531 489	25,6	2,2
Andre kirkelige formål	128 288	222 717	251 667	96,2	13,0
Sum	1 892 185	2 464 530	2 516 071	33,0	2,1

Som det framgår, har det vært økning for alle utgiftsområdene med unntak for formålet kirker. Størst økning har det vært i utgiftene under *Andre kirkelige formål*. Utgiftene her økte med nærmere 30 mill. kroner (13 pst.) fra 2003 til 2004. Noe av dette skyldes iverksettelsen av trosopplæringsreformen i 2004, men kan også ha sammenheng med de økte overføringene fra menighetsrådene til fellesrådene, jf. tabell 1.1. Utgiftene under formålet *Kirkelig administrasjon* økte med 5,3 pst. fra 2003 til 2004. Utgiftene under denne kategorien hadde en nedgang fra 2002 til 2003, slik at for de to siste årene har veksten under denne utgiftskategorien vært i samsvar med den generelle lønns- og prisvekst i kommunesektoren. Utgiftene under formålet *Kirkegårder* økte noe mindre enn lønns- og prisveksten i kommunesektoren. I tabell 4.2 er driftsutgiftene under formålet *Kirker* fordelt etter arter.

Tabell 4.2 Driftsutgifter til kirkene i 2003 og 2004

Utgiftsarter	2003	2004	Endring 03/04 i pst
Lønnsutgifter	659 216	659 103	0,0
Utstyrsanskaffelser	25 796	18 393	-28,7
Vedlikeholdsutgifter	72 054	58 514	-18,8
Øvrige driftsutgifter ³⁾	240 763	196 461	-18,4
Overføringsutgifter	28 421	36 119	27,1
Tjenesteyting	27 735	18 265	-34,1
Utgifter til mva – drift		43 335	
Sum	1 053 985	1 030 190	-2,3

²⁾ For en fullstendig oversikt over ressursbruken inngår regnskapstallene fra kommuner der utgifter ved kirkegårdsdriften kun er ført i kommunens driftsregnskap. Disse inngår her som bruttostørrelser, dvs. det er ikke korrigert for inntekter som kommunene har ved kirkegårdsdriften slik det er gjort i tabell 1.2 og 1.5. Utgiftene for de aktuelle kommunene var 97,6 mill. kroner i 2004, mens inntektene var 64,1 mill. kroner.

³⁾ Av dette utgjorde energiutgifter 73,8 mill. kroner og utgifter til forsikring 38,2 mill. kroner i 2004.

Som det framgår av tabell 4.2, ble driftsutgiftene under formålet redusert fra 2003 til 2004 med 2,3 pst. Den prosentvise reduksjonen er størst for verdien av den kommunale tjenesteytingen. Det er også betydelig reduksjoner i utgiftene til anskaffelse av utstyr, vedlikehold og øvrige driftsutgifter. En medvirkende årsak til dette er merverdiavgiftsordningen, som innebærer at sumbeløpene for disse utgiftskategoriene er inklusive merverdiavgift for 2003 og eksklusive merverdiavgift for 2004. Dersom fellesrådenes utgifter til merverdiavgift, som utgjorde 43,3 mill. kroner under formålet *Kirker* i 2004, fordeles proratarisk på nevnte utgiftskategorier, ville utgiftene til utstyrsanskaffelser utgjøre 21,3 mill. kroner, vedlikeholdsutgiftene 67,8 mill. kroner og øvrige driftsutgifter 227,6 mill. kroner.

I nevnte St.meld. nr. 41 (2004–2005) ble det vist hvordan vedlikeholds- og investeringsutgifter for kirkebyggene fordelte seg over en tidsperiode. Ved beregningen av vedlikeholdsutgiftene for kirkene ble det i meldingen lagt til grunn at den kommunale tjenesteytingen på området også omfattet vedlikehold av kirkebyggene. Vedlikeholdsandelen i den kommunale tjenesteytingen ble da estimert til 25 pst. Når samme forholdsdel legges til grunn for 2004-tallene, vil sammenlignbare vedlikeholdsutgifter være på vel 72 mill. kroner. Tilsvarende utgifter for 2003 var på 79 mill. kroner.

Som det framgår av tabell 2.1, har investeringsutgiftene for fellesrådene økt betydelig fra 2003 til 2004. Dette gjelder for alle fire formålene. Under formålet *Kirker* har utgiftene økt fra 160 mill. kroner i 2003 til 269 mill. kroner i 2004. En del av veksten i investeringsregnskapet kan ha bakgrunn i at utgifter som tidligere framsto som driftsutgifter, fra 2004 er blitt kategorisert som investeringsutgifter.

5. Oppsummering

Driftsinntektene til fellesrådene økte fra 2003 til 2004 med 2,5 pst., mens driftsutgiftene økte med 1,7 pst. Inntekts- og utgiftsutviklingen for driftsregnskapet må ses i lys av de regnskapsmessige endringene som fant sted i 2004. Kravet om at fellesrådene fra 2004 skulle føre separate drifts- og investeringsregnskap kan ha medført at inntekter og utgifter som før ble regnskapsført i driftsregnskapet, fra 2004 inngår i investeringsregnskapet. Den betydelige økningen som har funnet sted i fellesrådenes investeringsinntekter og -utgifter i 2004 kan være en indikasjon på dette, selv om disse inntektene og utgiftene har vist store variasjoner også tidligere år.

De kommunale overføringene for finansiering av fellesrådenes driftsutgifter ble redusert med 1,6 pst. fra 2003 til 2004. Reduksjonen i de kommunale overføringene må ses i sammenheng med den generelle kompensasjonsordningen for merverdiavgift som ble innført i 2004 og som også gjelder fellesrådene. Dersom refusjonsbeløpet for merverdiavgift som er påløpt i fellesrådenes driftsregnskap blir lagt til de kommunale overføringene i 2004, er det en økning på 3,4 pst. i forhold til de kommunale overføringene i 2003. Lønns- og prisveksten i kommunesektoren fra 2003 til 2004 er til sammenlikning beregnet til 3,2 pst.

I St.meld. nr. 41 (2004–2005) *Om økonomien i Den norske kirke* er det pekt på at fellesrådene i kommuner med færre enn 2 500 innbyggere har hatt en svakere inntektsutvikling enn øvrige fellesråd. Dette bildet synes ikke vesentlig endret i 2004, selv om driftsinntektene for disse fellesrådene hadde den nest største veksten fra 2003 til 2004. Bedringen i driftsinntektene for disse fellesrådene, som var på i alt 8 mill. kroner, skyldes først og fremst at gave- og offerinntektene økte med 4 mill. kroner.

Ut fra sammenliknbare størrelser, viser kirkeregnskapene for 2004 at den samlede ressursbruken på kirkebyggene (drifts- og investeringsutgifter) var større i 2004 enn tidligere år.